

МАРИЈАНА МЛАДЕНОВ*
ЈЕЛЕНА СТОЈШИЋ ДАБЕТИЋ**
Правни факултет за привреду и
правосуђе у Новом Саду
Нови Сад

UDC: 343.2:341.1/8
Прегледни рад
Примљен: 05.01.2021
Одобрен: 28.01.2021
Страна: 99–109
DOI: 10.51738/Kpolisa2021.18.1r.2.04

АЖУРИРАЊЕ „ПРАВА ДА СЕ БУДЕ ЗАБОРАВЉЕН” КАО ПРИНЦИПА ЗАШТИТЕ ПОДАТАКА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Сажетак: Да ли „право да се буде заборављен” треба да посматрамо као претњу слободи говора или као механизам остваривања права на приватност? Овај најконтроверзнији елемент права на приватност и заштите личних података је изазвао глобалну дебату о приватности и слободи изражавања. Упркос чињеници да је „право да се буде заборављен” кодификовано у оквиру члана 17 Опште уредбе о заштити података о личности и да су основни постулати овог права дефинисани у предмету Гугл Шпанија, одређена питања и даље остају без адекватног одговора. Како би се стекла јасна идеја о садржају „права да се буде заборављен”, као принципа заштите података, а у складу са најновијом европском перспективом, предмет истраживања се односи на анализу развоја предметног права у светлу релевантних прописа, као и јуриспруденције Суда правде Европске уније. Чланак најпре пружа преглед концепта „права да се буде заборављен”, од првих предлога формулације овог права, до најновијих садржаних у актуелним прописима. У наставку је посебна пажња посвећена актуелним стандардима концепта „права да се буде заборављен”, са аспекта недавних пресуда Суда правде Европске уније, ГЦ и други против ЦНИЛ и ЦНИЛ против Гугла. У оквиру закључних разматрања, аутори истичу потребу теоријског иновирања „права да се буде заборављен”, као и успостављања адекватног правног оквира његовог регулисања како би се предметно право уклопило у концепт социотехничког аспекта правне културе. Циљ чланка се односи на сагледавање имплементације „права да се буде заборављен” у оквиру Европске уније и идентификовање главних изазова у наведеном смислу.

Кључне речи: право да се буде заборављен, заштита података о личности, европска регулатива, јуриспруденција Суда правде Европске уније

* alavuk@pravni-fakultet.info

** j.stojisic.dabetic@pravni-fakultet.info

Уводна разматрања

Која је права вредност основног људског права на приватност и заштиту личних података у ери дигитализације? У свету непрецизних правних стандарда у погледу контроле дигиталног живота и дигиталне активности појединца, као и нејасних импликација дигиталног меморисања у контексту заштите личних података, не можемо да занемаримо чињеницу да различити аспекти наше приватности могу да буду значајно угрожени (Младенов 2013, 576). Будући да Интернет има готово неограничен капацитет памћења, велике количине података могу да буду доступне током неодређеног временског периода, те на различите начине утичу на аутономију појединца. Дејвид Линдсеј (David Lindsay) је наведени проблем описао кроз формулацију „дигитална вечност” (Lindsay, 2014, 290). Мајер-Шонберг (Mayer-Schönberger) је 2009. године у делу Delete пажњу јавности усмерио на чињеницу да је постепено заборављање, својствено људима, замењено аутоматизованим памћењем путем технологије (Mayer-Schönberger 2009). У светлу наведених изазова дигиталног доба, концепт „права да се буде заборављен” постављен је у фокус научних расправа.

Како би се стекла јасна идеја о садржају „права да се буде заборављен”, као принципа заштите података, а у складу са најновијом европском перспективом, предмет истраживања се односи на анализу развоја предметног права у светлу релевантних прописа, као и јуриспруденције Суда правде Европске уније. Чланак најпре пружа преглед концепта „права да се буде заборављен”, од првих предлога формулације овог права, до најновијих садржаних у актуелним прописима. У наставку је посебна пажња посвећена актуелним стандардима концепта „права да се буде заборављен”, са аспекта недавних пресуда Суда правде Европске уније, ГЦ и други против ЦНИЛ и ЦНИЛ против Гугла. У фокусу истраживања су потенцијалне последице пресуда Суда правде Европске уније на даљи развој концепта „права да се буде заборављен”, нарочито у погледу функционисања интернет претраживача. У оквиру закључних разматрања, аутори истичу потребу теоријског иновирања „права да се буде заборављен”, као и успостављања адекватног правног оквира његовог регулисања како би се предметно право уклопило у концепт социотехничког аспекта правне културе. Циљ чланка је да омогући увид у имплементацију „права да се буде заборављен” у оквиру Европске уније и идентификовање главних изазова у наведеном смислу.

Развој права да се буде заборављен

У правној доктрини не постоји консензус како у погледу постојања „права да се буде заборављен”, тако ни у погледу његовог садржаја. Теоријски оквир сагледавања дефиниције „права да се буде заборављен” подразумева различите приступе наведеном питању. Према Линдсеју (Lindsay), право да се

буде заборављен је „резервисано за право на уклањање личних података на Интернету или на ограничен приступ наведеним подацима” (Lindsay 2014, 292). Кастелано (Castellano) предметно право дефинише као право „ на приговор против неовлашћене обраде личних података, чак и када су ти подаци садржани у јавним документима” (Castellano 2012, 29). „Право да се буде заборављен” се у контексту заштите личних података заснива на идеји да појединац има право да захтева уклањање личних информација „које су доступне на Интернету и које потенцијално угрожавају његову приватност или да захтева њихово уклањање из листе резултата онлајн претраживања” (Guadamuz 2017, 60).

Иницијално формирање легилсативног оквира концепта „права да се буде заборављен” у оквиру Европске уније успостављено је усвајањем Директиве о заштити података 95/46/ЕЗ чији се предмет регулисања односи на обраду и приступ личним подацима појединаца у ЕУ. Директива 95/46/ЕЗ предвиђа да лични подаци треба да буду „прикупљени у одређене, изричите и законите намене, и не смеју да се даље обрађују на начин који је непримерен тим наменама”, као и да сами подаци морају да буду „примерени, релевантни и не смеју бити прекомерни у односу на намену ради које се прикупљају и/или се даље обрађују” (Директива 95/46/ЕЗ, Члан 6). Поред наведеног, Директива 95/46/ЕЗ је пружала могућност појединцима да захтевају брисање или блокирање њихових личних података уколико обрада или чување истих нису у складу са прописаним стандардима. Овлашћење појединаца у наведеном смислу се развило у право да се захтева уклањање из листе резултата онлајн претраживања, односно у концепт „права да се буде заборављен” (Criscione 2020, 318).

Сложеност „права да се буде заборављен” у доба дигитализације је први пут сагледана 2014. године, у оквиру контроверзне пресуде Суда правде Европске уније у случају Гугл против Шпанске агенције за заштиту података и Марија Костеха Гонзалеса (Google Spain SL and Google Inc v. Agencia Española de Protección de Datos and Mario Costeja González, CJEU, C-131/12). Шпански држављанин, Марио Костеха Гонзалес, је захтевао од Гугла да информације од пре 16 година о јавној продаји његове имовине услед дуга, буду обрисане из резултата онлајн претраге. Интерпретација Директиве 95/49/ЕЗ, као и члана 8 Повеље Европске уније о основним правима се заснивала на следећим питањима:

- (1) да ли интернет претраживаче можемо да посматрамо као „контролоре” комплементарно захтевима члана 2 Директиве 95/46/ЕЗ;
- (2) да ли Директива 95/46/ЕЗ обавезује компаније изван Европске уније;
- (3) Да ли држављани држава чланица Европске уније уживају заштиту „права да се буде заборављен” (Royston 2016, 257).

Суд правде Европске уније је пресудио да интернет претраживачи као што је Гугл, испуњавају услове дефиниције контролора података у смислу члана 2 Директиве 95/46/ЕЗ. Суд је даље разматрао примену Директиве 95/46/ЕЗ на Гугл услед чињенице да оператер не врши обраду података у држави у којој је покренут поступак. У наведеном контексту Суд је закључио да

се Директива примењује на Гугл услед чињенице да је ова компанија путем шпанске филијале успоставила контролу активности у односу на шпанске држављане. Суд правде Европске уније је пресудио да држављани држава чланица ЕУ уживају заштиту „права да се буде заборављен” у складу са одредбама Директиве 95/46 /ЕЗ, те имају право да захтевају да претраживачи попут Гугла уклоне садржај из резултата претраге који се односе на информације које су нетачне или нису више релевантне. Наведена пресуда није успоставила апсолутно „право да се буде заборављен” услед чињенице да је Суд изричито нагласио неопходност установљавања баланса у остваривању овог права са стандардима заштите других основних људских права у складу са принципом пропорционалности. Суд је интернет претраживачима препустио решавање врло деликатног питања балансирања „права да се буде заборављен” и слободе изражавања, те је одлука о испуњености услова примене „права да се буде заборављен” у одређеним околностима поверена приватним компанијама.

Без обзира на чињеницу да је наведена пресуда Суда правде Европске уније глобално препознатљива у контексту установљавања „права да се буде заборављен”, она није „створила ново право као такво, већ је на интернет претраживаче применила постојећа права на исправљање, брисање, блокирање и приговор која су предвиђена Директивом о заштити података и која су као таква већ имала своју примену у односу на личне податке који су обрађивани како од стране јавних органа, тако и приватних субјеката ” (Guadamuz, 2017, 62).

Општа уредба о заштити података о личности

Прецизнија верзија „права да се буде заборављен” је предвиђена одредбама Опште уредбе о заштити података о личности која је ступила на снагу 25. маја 2018. године (Уредба (ЕУ) 2016/679 Европског Парламента и Савета од 27. априла 2016. о заштити физичких лица у односу на обраду података о личности, и о слободном кретању таквих података и о стављању Директиве 95/46/ЕЗ ван снаге, Regulation (EU) 2016/679). Члан 17 Опште уредбе о заштити података о личности дефинише „право на брисање”, односно „право да се буде заборављен” као право лица на које се подаци односе да захтева брисање података од стране контролора у случају постојања таксативно наведених правних основа. Остваривање наведеног права је могуће у случају незаконите обраде или чувања личних података, као и случају да предметни подаци више нису неопходни са аспекта сврхе прикупљања, односно обрађивања. Даље, лице на које се односе подаци може да захтева брисање података за чију је обраду неопходан пристанак уколико је исти повучен. Члан 17 Опште уредбе не подразумева само обавезу контролора у контексту брисања података о личности, већ и спречавање даљег ширења наведених података, као и обавезу трећих страна, као што су интернет претраживачи, да обришу линкове ка страницима које садрже такве податке. Са аспекта примене члана 17 Опште уредбе, чини се да захтев за уклањањем небитних и застарелих података установљен у

предмету Гугл против Мариа Костехе Гонзалеса можда више неће бити релевантан. Са друге стране, тврдња да је овај захтев већ укључен у делокруг забране незаконите обраде података била би оправдана услед чињенице да је наведени концепт довољно широк да обухвати и таква питања.

Члан 17 предвиђа и ограничења „права да се буде заборављен” у циљу успостављања равнотеже између остваривања овог права и заштите слободе изражавања. Дакле, „право да се буде заборављен” је могуће ограничити ради заштите слободе изражавања, интереса јавног здравља, истраживања у историјске, статистичке и научне сврхе, ради поштовања законске обавезе и у случајевима успостављања, остваривања или одбране правних захтева (Уредба (ЕУ) 2016/679, члан 17). Баланс предвиђен чланом 17 Опште уредбе оставља широк простор дискреционе процене, те и могућност редуковања опсега примене „права да се буде заборављен”. Са друге стране, иако наведени изузеци нису у потпуности бескомпромисни, они доприносе јаснијем сагледавању одређених дилема са аспекта потенцијалне злоупотребе „права да се буде заборављен”.

Поред наведеног, Општа уредба о заштити података о личности покреће још једну значајну дилему у светлу заштите „права да се буде заборављен”. Остваривање предметног права не подразумева брисање оригиналног садржаја, већ постављање захтева да интернет претраживач уклони везу до истог. Дакле, чини се да „право да се буде заборављен” није заправо заборав у традиционалном смислу значења овог појма. Остваривање предметног права постоји претежно на Интернету и тиче се обавезе уклањања са листе претраживача (Titiriga 2018, 59).

Недавне пресуде Суда правде Европске уније

Даљи развој „права да се буде заборављен” се може размотрити са аспекта недавних пресуда Суда правде Европске уније. Суд је 2019. године донео две важне пресуде у контексту заштите предметног права, ГЦ и други против Француске агенције за заштиту података (ЦНИЛ) и Гугл против Француске агенције за заштиту података (ЦНИЛ) (*GC and Others v Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*, Case C-136/17; *Google LLC, successor in law to Google Inc. v Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*, Case C-507/17). Француска агенција за заштиту података је била страна у оба поступка пред Судом правде Европске уније. Иако је Директива 95/46/ЕЗ била на снази у моменту кад је поступак почео, пресуде Суда се заснивају и на одредбама Опште уредбе о заштити података, услед чињенице да је иста ступила на снагу током трајања поступка.

У предмету ГЦ и други против ЦНИЛ четири подносиоца представке су се обратили Суду правде Европске уније након што је ЦНИЛ одбио да Гуглу достави захтев о уклањању линкова ка интернет страницама чији садржај обухвата личне податке подносиоца представки. Садржај ових веб страница односио се, између осталог, на сатиричну фотомонтажу једне политичарке која је

постављена на интернет под псеудонимом, као и на судску истрагу покренуту против једног политичара. У овом случају, Суд је дефинисао прецизније услове под којима појединци могу да захтевају од интернет претраживача да уклоне линк ка садржајима који се односе на њихове осетљиве личне податке, као што су информације о политичком опредељењу, кривичним санкцијама, верским или филозофским уверењима или медицински подаци. У погледу кривичних поступака, Суд правде Европске уније је нагласио да су интернет претраживачи у обавези да прилагоде резултате претраге да одговарају тренутној ситуацији, те да веб странице које садрже најактуелније податке у наведеном смисли буду прве на листи резултата претраге (C-136/17, параграф 78).

Током утврђивања да ли би интернет претраживач требало да уклони везе до веб страница које укључују застареле информације о кривичном поступку против лица на које се односе одређене информације, Суд правде Европске уније је нагласио значај следећих фактора:

- 1) природа и тежина кривичног дела о коме се расправља;
- 2) ток и исход поступка;
- 3) време протекло од окончања поступка;
- 4) положај лица на које се односе подаци у јавном животу;
- 5) понашање лица на које се односе подаци у прошлости;
- 6) интерес јавности у време подношења захтева за уклањање референце;
- 7) садржај и облик предметне информације;
- 8) последице објављивања предметне информације по лице на које се информација односи (Lamik 2020, 119; C-136/17, параграф 77).

У светлу наведених чињеница, Суд правде Европске уније је закључио да се забрана обраде одређених категорија осетљивих личних података односи и на интернет претраживача и нагласио неопходност успостављања адекватне процене равнотеже између основних права лица на које се подаци односе и права потенцијално заинтересованих корисника Интернета у складу са околностима одређеног случаја.

У пресуди Гугл против ЦНИЛ, Суд правде Европске уније је разматрао територијални опсег остваривања „права да се буде заборављен”. Поступајући у наведеном предмету, Суд је покушао да разјасни дилему да ли „право да се буде заборављен” подразумева обавезе за оператере интернет претраживача ван Европске уније, под претпоставком да је лице на које се односе одређени подаци и које захтева брисање истих, држављанин државе чланице ЕУ. Суд је разматрао могућност глобалног постављања географских граница „права да се буде заборављен”, посебно у контексту чињенице да је реч о праву чије је остваривање нужно повезано са Интернетом, који као такав не познаје границе држава. Предмет Гугл против ЦНИЛ је инициран одбијањем Гугла да поступи по захтеву ЦНИЛ-а који се односио на уклањање линка ка одређеном садржају из свих верзија његовог претраживача широм света. Гугл је тврдио да је према актуелној европској регулативи о „праву да се буде заборављен” у обавези да уклони само линкове који се појављују у резултатима претраге спроведеним у верзијама претраживача са доменима који одговарају државама чланицама ЕУ.

Гугл је затим предложио употребу географског блокирања за друге екстензије домена, меру која би спречила приказивање веза у оквиру претрага извршених у Француској, без обзира на домен претраживача који се користи. Гугл се обратио Државном савету тражећи да поништи новчану казну од 100.000 евра коју је изрекао ЦНИЛ. Услед чињенице да је Државни савет уочи недоумице поводом тумачењем чланова 12(б) и 14(а) Директиве 95/46/ЕЗ, упутио је захтев за одлуку о претходном питању Суду правде Европске уније. Поступајући по наведеном захтеву, Суд правде Европске уније је поред Директиве 95/46 /ЕЗ, разматрао члан 17 Опште уредбе о заштити података, као и пресуду Гугл против Гонзалеса. Најзначајнија дилема са којом се Суд суочио у овом предмету односила се на примену регулативе ЕУ о „праву да се буде заборављен” на начин који би оператера претраживача обавезивао да уклони линкове ка одређеном садржају на свим доменима које користи претраживач или само у верзијама које одговарају државама чланица Европске уније, односно само у верзији која одговара држави чланици пребивалишта особе која захтева уклањање линка ка одређеном садржају (С-507/17, параграф 43).

Подржавајући аргументе Гугла, Суд правде Европске уније је закључио да у складу са регулативом Европке уније оператери претраживача нису дужни да уклањају линкове на свим верзијама свог претраживача широм света. Међутим, према истој пресуди, оператери морају да уклоне све везе на свим верзијама претраживача у Унији, без обзира на то одакле захтев за уклањањем линка потиче из ЕУ. Суд је истакао да Директива 95/46 /ЕЗ и Општа уредба о заштити података не указују на територијални опсег „права да се буде заборављен” изван држава чланица Европске уније, нити намеравају да наметну обавезу оператерима претраживача на верзијама претраживача које не одговарају доменима држава чланица Уније. Чини се да је Суд правде Европске Уније препознао да екстратериторијални опсег примене „права да се буде заборављен” не би био у складу са чињеницом да правни системи бројних држава које нису чланице ЕУ не познају предметно право. Поводом технике гео-блокаде коју користи Гугл, иако Суд није посебно навео ово питање, истакао је да су оператери претраживача дужни да примене мере које ће спречити или озбиљно обесхрабрити корисника интернета који врши претрагу из једне државе чланице Уније да приступи уклоњеним линковима приликом употребе верзије претраживача чији домен не одговара државама чланицама ЕУ (С-507/17, параграф 73).

У светлу наведених становишта Суда правде Европске уније, чини се да пресуда у предмету Гугл против ЦНИЛ представља тријумф за Гугл и велике мултинационалне технолошке компаније. Са друге стране, параграф 72 пресуде би могао да неутралише победу Гугла у овом случају кроз установљавање могућности држава чланица да у одређеним околностима захтевају од оператора претраживача да упућивање ка спорном садржају уклоне из свих верзија претраживача. Суд је препознао надлежност држава чланица да захтевају глобално остваривање „права да се буде заборављен” кроз успостављање равнотеже између права на приватност и заштиту личних података са једне и слободне информисања са друге стране, у светлу националних стандарда заштите

основних права. Како би у наведеном смислу државе чланице створиле унификоване стандарде поступања, неопходно је да установе сарадњу комплементарно члановима 32, 33 и 34 Опште уредбе о заштити података, као сегмент кохезионе политике. Дакле, ЦНИЛ има право да захтева од оператора претраживача да уклони одређене линкове са свих верзија претраживача уколико је заштита права лица на које односе подаци оправдана у складу са претходно наведеним стандардима.

Случај Гугл против ЦНИЛ је у контексту остваривања „права да се буде заборављен” поставио значајну дилему пред Суд правде Европске уније. Уколико би Суд предвидео уживање предметног права у светлу глобалног уклањања линкова које би обезбедило пуну заштиту права на приватност и заштиту података, ризикује да угрози свој легитимитет задирањем у суверенитет трећих држава са аспекта процене успостављања равнотеже остваривања основних људских права (Samonte 2019, 844). Са друге стране, регионални приступ који би држављанима држава чланица Европске уније гарантовао заштиту „права да се буде заборављен” само у оквиру ЕУ, намеће регионалне границе заштите и уживања овог права чије се остваривање реализује на Интернету који такве границе не познаје. Чињеница да је Суд пресудио у корист територијалног ограничења „права да се буде заборављен” и истовремено оставио могућност глобалног остваривања овог права оставља претходно наведену дилему без адекватног одговора.

Закључак

У светлу анализе концепта „права да се буде заборављен”, чини се да је предметно право погрешно именовано. Наиме, у контексту нове дигиталне реалности, тумачење „права да се буде заборављен” кроз могућност постављања захтева за уклањање одређених података на Интернету не значи да су они заиста заборављени у традиционалном смислу. Другим речима, „право да се буде заборављен” не подразумева заиста брисање садржаја поводом кога лице на које се подаци односе захтева остваривање овог права услед чињенице да исти остаје на Интернету. Интернет претраживачи су дужни само да прилагоде своје системе како се одређене веб странице не би појавиле у резултатима претраживања на основу претраге одређеног имена. Са друге стране, можда бисмо уместо тврдње да је цео концепт предметног права погрешно именован, могли да прилагодимо тумачење истог новим стандардима дигиталног доба и да покушамо да будемо флексибилнији у погледу традиционалног значења употребљене фразе. Уосталом, фокус „права да се буде заборављен” се не односи толико на саму чињеницу да будемо заборављени у традиционалном смислу значења овог појма, колико одражава концепт успостављања прецизних правних стандарда заштите личних података.

„Право да се буде заборављен” као ново креирано лично право је још један покушај успостављања контроле од стране лица на које се подаци односе, као и подизања свести о одговорности употребе дигиталних технологија и

Интернета. Сасвим сигурно прописи не могу да се мењају истом брзином којом се одвија развој дигиталних технологија и Интернета, али имајући у виду основне појмове индивидуалне аутономије током коришћења и регулисања употребе Интернета, као и дигиталних технологија уопште, корак смо ближе стварању погодног дигиталног окружења са аспекта заштите приватности (Стојшић Дабетић, 2020, 162).

На основу актулених прописа Европске уније, као и јуриспруденције Суда правде Европске уније, „право да се буде заборављен” треба посматрати као основно људско право које укључује успостављање равнотеже права појединца на заштиту података и права јавности да зна. Један од најзабрињавајућих сегмената „права да се буде заборављен” установљен кроз праксу Суда правде Европске уније се односи на чињеницу да би приватна компанија, као што је Гугл, требала да донесе коначну одлуку о релевантности података са аспекта јавног интереса, те да процени да ли је могуће уклањање истих из листа претраживања. Стога је неопходно дефинисати додатна детаљна упутства оператерима претраживача у погледу примене „права да се буде заборављен”, без обзира на чињеницу да су основни правни постулати остваривања самог права предвиђени одредбама Опште уредбе о заштити података.

Пракса Суда правде Европске уније предвиђа имплементацију „права да се буде заборављен” од стране оператера претраживача кроз две фазе. Прва се односи на обавезу оператера да провери да ли право лица на које се односи подаци има предност у конкретној ситуацији над економским интересом оператера или правом јавности да зна. Током друге фазе, оператери су дужни да одреде територијални обим „права да се буде заборављен”, на основу стандарда установљених пресудом у случају Гугл против ЦНИЛ. Иако Суд није установио остваривање „права да се буде заборављен” изван Европске уније, не можемо занемарити чињеницу да Интернет не познаје географске границе. Дакле, глобални проблеми захтевају глобална решења.

Заштита приватности и личних података у ери дигитализације подразумева бројне изазове. С тим у вези, не постоји ефикасан правни лек у контексту повреде приватности или људског достојанства у дигиталном домену. На сваком члану друштва је да одреди ограничења моћи информационог самоодређења појединаца на Интернету.

Литература

1. Castellano, Pere Simón. (2012), “The right to be forgotten under European Law: constitutional debate”, *Lex Electronica* 16 (1): 1–30.
2. Criscione, Hunter. 2020. “Forgetting the Right to Be Forgotten: The Everlasting Negative Implications of a Right to Be Dereferenced on Global Freedom in the Wake of Google v. CNIL,” *Pace International Law Review* 32 (2): 315-358

3. Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, OJ L 281, 23.11.1995, p. 31–50.
4. GC and Others v Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL), Case C-136/17, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 24 September 2019, ECLI:EU:C:2019:773.
5. Google LLC, successor in law to Google Inc. v Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL), Judgment of the Court (Grand Chamber) of 24 September 2019, Case C-507/17, ECLI identifier: ECLI:EU:C:2019:772.
6. Google Spain SL and Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González, Case C- 131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), 13 May 2014, ECLI:EU:C:2014:317.
7. Guadamuz, Andres. 2017. “Developing a Right to be Forgotten”. In: EU Internet Law, eds. Synodinou, Tatiana-Eleni et al., 59-76, Springer.
8. Lamik, Wojciech. 2020. “Advancement of the Right to Be Forgotten - Analysis of the Judgment of the Court of Justice of the European Union of 24 September 2019 in the Case of Google LLC versus Commission Nationale de l'Informatique et des Libertes (CNIL) - C-507/17,” European Journal of Privacy Law & Technologies (EJPLT), Special Issue: 113-123.
9. Lindsay, David. 2014. “Right to Be Forgotten in European Data Protection Law”, in: Emerging Challenges in Privacy Law: Comparative Perspectives, eds. Witzleb Normann, et al., 290-337, Cambridge University Press.
10. Mayer-Schönberger, Viktor. 2009. Delete: The virtue of forgetting in the digital age, Princeton University Press, Princeton.
11. Mladenov, Marijana. 2013. „Zaštita prava na privatnost u praksi Evropskog suda za ljudska prava”, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu 47(3): 575-593.
12. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), OJ L 119, 4.5.2016, p. 1–88.
13. Royston, W. Samuel. 2016. “The Right to Be Forgotten: Comparing U.S. and European Approaches,” St. Mary's Law Journal 48(2): 253-276.
14. Samonte, Mary. 2019. “Google v. CNIL: The Territorial Scope of the Right to Be Forgotten Under EU Law”, European Papers 4(3): 839-851.
15. Stojšić Dabetić Jelena, 2020, Human dignity in the face of the usage of digital technology, Yearbook Human rights protection The right to human dignity, Provincial Protector of Citizens – Omubudsman, Institute of criminological and Sociological Research in Belgrade, Novi Sad, 157-167.

16. Tasar, Ali and Atas, Melike. 2020. "The Right to Be Forgotten under Protection of Personal Data Law" GSI Articleletter (23): 10-23.
17. Titiriga, Remus. 2018. "Right to Privacy & Right to Be Forgotten (on Internet): A New Reading of Gonzales Case," Law Series of the Annals of the West University of Timisoara 10 (1): 49-59.

AN UPDATE ON THE RIGHT TO BE FORGOTTEN AS A PRINCIPLE OF PERSONAL DATA PROTECTION IN EUROPEAN UNION

Summary: Should we consider the right to be forgotten as a threat to free speech or the mechanism of the right to privacy? This most controversial element of the right to privacy and personal data protection caused the global debate on privacy and freedom of speech. Despite the fact that the right to be forgotten is codified in Article 17 of the General Data Protection Regulation and that fundamental postulates of this right were defined in *Google v. Spain*, there still remain unresolved issues. In order to gain a clear idea of the content of the right to be forgotten, as the principle of data protection in accordance with the latest European perspective, the subject matter of the paper refers to analyses of the developments of this right in the light of relevant regulations, as well as of the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union (CJEU). The article firstly provides an overview of the concept of the right to be forgotten, from the very early proposals that gave rise to it, to the latest ones contained in recent regulations. Furthermore, the special attention is devoted to the new standards of the concept of the right to be forgotten from the aspect of recent rulings of the CJEU, *GC et al v. CNIL* and *CNIL v. Google*. Within the concluding remarks, the authors highlight the need for theoretical innovation and an adequate legal framework of the right to be forgotten in order to fit this right within the sociotechnical legal culture. The goal of the article is to provide insight regarding the implementation of the right to be forgotten in the European Union and to identify the main challenges with respect to the issue.

Keywords: right to be forgotten, personal data protection, European regulation, jurisprudence of the CJEU

Introductory remarks

What is the true value of the fundamental human right to privacy and personal data protection in the digital age? In the world where there are imprecise legal standards regarding the control over people's digital life and individual's digital activity,

* alavuk@pravni-fakultet.info

** j.stojacic.dabetic@pravni-fakultet.info

as well as unclear implications of digital memorization in the context of personal data protection, we cannot ignore the fact that various aspects of our privacy could be seriously jeopardized (Mladenov 2013, 576). Since the Internet has an almost unlimited capacity to remember, accessibility of a large amount of data could persist over time and influence toward the autonomy of the individual in different ways.¹ David Lindsay describes this problem through the formulation of “digital eternity” (Lindsay 2014, 290). In 2009 Mayer-Schönberger’s book *Delete* draw the attention of the public to the fact that gradual forgetting, as experienced in the human brain, has been replaced by automated memorization through technology (Mayer-Schönberger 2009). In the light of the above challenges of the digital age, the emergence of the concept of the right to be forgotten has become the focus of the scholar’s debate.

In order to gain a clear idea of the content of the right to be forgotten, as the principle of data protection, in accordance with the latest European perspective, the subject matter of the paper refers to analyses of the developments of this right in the light of relevant regulations, as well as of the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union (CJEU). The article firstly provides a broad overview of the concept of the right to be forgotten, from the very early proposals that gave rise to it, to the latest ones contained in recent regulations. Furthermore, the special attention is devoted to the new standards of the concept of the right to be forgotten from the aspect of recent rulings of the CJEU on the application of this right, *GC et al v. CNIL* and *CNIL v. Google*. The authors focus on the potential effects of the decision of the CJEU and its impact on the further functioning of the right to be forgotten particularly in relation to Internet search engine operators. Within the concluding remarks, the authors highlight the need for theoretical innovation and an adequate legal framework of the right to be forgotten in order to fit this right within the socio-technical legal culture. The goal of the article is to provide insight regarding the implementation of the right to be forgotten in the European Union and to identify the main challenges with respect to the issue.

Development of the right to be forgotten

There is no consensus in legal doctrine regarding the content of the right to be forgotten or whether this right should exist in the first place. The theoretical framework with respect to the definition of the right to be forgotten provides various ap-

¹ One of the main components that distinguishes the right to be forgotten from other rights is that the subject of this right is not referring to illegal data. The subject of the above mention right are personal data that are in compliance with law at the moment when they are published. Personal data that are lawful at the time of publication can become illegal in any time period (Tasar and Atas 2020, 14).

proaches to the issue. According to Lindsay (2014, 292) right to be forgotten is “reserved for the right to have online personal data removed or to have access to data restricted”. Furthermore, Castellano (2012, 29) defines this right as a right “to cancel and object personal data against the unauthorized processing of personal data, even when this data is contained in public documents”. The right to be forgotten in the context of the personal data protection relies on the idea that the individual has the legal right to remove information about himself “that is accessible online and that is potentially damaging to one’s enjoyment of a private life, or more accurately, to have it de-listed from search engine results” (Guadamuz 2017, 60).

The initial creation of the legal background of the concept of the right to be forgotten within the framework of the European Union began with the Data Protection Directive 95/46/EC, which regulated the processing of and access to personal data of individuals within the EU. The Directive 95/46/EC stipulated that personal data should be “collected for specified, explicit and legitimate purposes and not further processed in a way incompatible with those purposes”, as well as that they should be “adequate, relevant and not excessive in relation to the purposes for which they are collected” (Directive 95/46/EC, Article 6). Furthermore, the Directive 95/46/EC provided the possibility of individuals to require their personal data to be removed or blocked if usage or storage of data are not in accordance with the prescribed methods. This empowerment of individuals later became known as the right to be delisted or commonly referred to as the right to be forgotten (Criscione 2020, 318).

The complexity of the right to be forgotten in the digital age was firstly illustrated in 2014 in the CJEU’s controversial decision in the *Google Spain SL and Google Inc v. Agencia Espanola Agencia Española de Protección de Datos and Mario Costeja González* (CJEU, C-131/12.). A Spanish citizen, Mario Costeja Gonzalez, requested Google to remove from its search engine his personal data about his bankruptcy that had taken place sixteen years before. Interpretation of the Directive 95/46/EC, as well as Article 8 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union, was ground on several issues:

- (1) whether search engines should be considered as data controllers within the meaning of Article 2 of the Directive 95/46/EC;
- (2) whether the Directive 95/46/EC imposes the obligations to Google Spain or companies outside the European Union;
- (3) whether citizens of the European Union have the right to be forgotten (Royston 2016, 257).²

² Article 2 of the Directive 95/46/EC defines “processing of personal data” or “processing” as “any operation or set of operations which is performed upon personal data, whether or not by automatic means, such as collection, recording, organization, storage, adaptation or alteration, retrieval, consultation, use, disclosure by transmission, dissemination or otherwise making available, alignment or combination, blocking, erasure or destruction” and “controller” as

The CJEU ruled that a search engine like Google could be classified as processing personal data, and thus are to be considered as data controllers in compliance with the Directive 95/46/EC. In addition, the CJEU considered an application of the Directive 95/46/EC to Google in the light of the fact that Google performed data processing outside of the state in which the complaint was filed. The CJEU concluded that the Directive could apply to Google since Google Spain was established by Google Inc and directed activities towards the inhabitants of Spain. Finally, the CJEU ruled that citizens of the EU have the right to be forgotten in compliance with the provisions of the Directive 95/46/EC and therefore, to request that search engines such as Google remove entries from their search results that lead to content that is irrelevant, excessive, or unnecessarily defamatory. This ruling has not created an absolute right to be forgotten and the CJEU explicitly clarified that the realization of this right needs to be balanced against other fundamental human rights in accordance with the principle of proportionality. The CJEU left to search engines a very delicate issue of balancing the right to be forgotten with freedom of expression. Therefore, it is up to private companies to decide whether the right to be forgotten is applicable under certain circumstances.

Even though, the CJEU decision in the *Google Spain* has been universally known as one that emerged the right to be forgotten, it has not “created a new right as such, it has simply applied to search engines the existing rights to rectification, erasure, blocking and objection which are present in the Data Protection Directive and were already applied to personal data gathered by public authorities or processed by private entities” (Guadamuz 2017, 62).

The General Data Protection Regulation

More precise version of the right to be forgotten is provided by the General Data Protection Regulation (GDPR) which applies from 25 May 2018 (Regulation (EU) 2016/679). Article 17 of the GDPR defines the right to erasure or the right to be forgotten as the right of the data subject to request the erasure of its data from the data controller if one of the legal grounds applies. This right is applicable to unlawfully processed or stored data, as well as to the personal data that are no longer needed in the light of the purpose for which they were collected or processed. Moreover, the data subject can obtain the erasure of data for which the data subject withdraws consent on which the processing is based. Article 17 requires not only a con-

“the natural or legal person, public authority, agency or any other body which alone or jointly with others determines the purposes and means of the processing of personal data; where the purposes and means of processing are determined by national or Community laws or regulations, the controller or the specific criteria for his nomination may be designated by national or Community law” (The Directive 95/46/EC, Article 2).

troller to erase certain personal data, but also to preclude the further dissemination of the data, and to oblige third parties (such as search engines) to delete links to such data. From the aspect of Article 17 it seems that the requirement of removing irrelevant and out-dated data established in *Google Spain* may no longer be relevant. On the other hand, it could be argued that this requirement is already included within the scope of the prohibition against unlawful processing since it is broad enough to address such action.

In addition, Article 17 specifies the limitations of the right to be forgotten in order to create a balance with freedom of expression. Thus, this right is not applicable for the purpose of the protection of the freedom of expression, interests in public health, research for historical, statistical and scientific purposes, for compliance with a legal obligation, and in cases where restriction instead of erasure should follow (Regulation (EU) 2016/679, Article 17). We cannot ignore the possibility that this inbuilt balance may serve to further dilute the power of the right to be forgotten. Even though the provided exceptions are not fully uncompromised, they help to address certain concerns regarding the possible abuse of the right to be forgotten.

Besides that, the GDPR raises another significant concern in the light of the right to be forgotten. Application of this right doesn't undermine the original content directly, it only requires that a search engine should remove the link to the content. Thus, it seems that the right to be forgotten is not really about forgetting, as much as it refers to de-listing. It exists mainly on the Internet and concerns the obligation of de-listing by search engine providers (Titiriga 2018, 59).

Recent CJEU' decisions

Further development of the right to be forgotten may be considered from the aspect of the recent decisions of the CJEU. In 2019 CJEU ruled on two cases regarding the above-mentioned right, *GC and Others v Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)* (C-136/17) and *Google LLC v. Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)* (C-507/17). The French data protection authority Commission Nationale Informatique et Libertis (CNIL) was party to the proceedings before the CJEU in both cases. Even though the Directive 95/46/EC was in force at the moment when the proceedings were started, CJEU's judgments also refer to the GPRD due to the fact that it was applicable during the court process period.

In *GC and Others v CNIL* four applicants brought complaints before the CJEU following the CNIL's refusal to serve formal notices on Google to de-reference various links to web pages that include their sensitive personal data. The content of these web pages was referring, among other things, to the satirical photo-montage of a politician that was placed online by pseudonym and judicial investiga-

tion of a politician. In this case, the CJEU provided more precise conditions under which individuals can obtain de-listing by Internet search engine operators related to a link to a web page on which sensitive data are published, such as information regarding political opinion, criminal conviction, religious or philosophical beliefs or medical data. With respect to the criminal proceedings, the CJEU emphasized that search engine operators are obligated to amend search results “in such a way that the overall picture it gives the internet user reflects the current legal position, which means in particular that links to web pages containing information on that point must appear in first place on the list” (C-136/17, Paragraph 78). Furthermore, during the determination of whether the search engine operator should remove links to web pages that include outdated information on criminal proceedings against a data subject, the CJEU emphasized the significance of the following factors:

- 1) the nature and seriousness of the offense that is being discussed;
- 2) the progress and the outcome of the proceedings;
- 3) the time elapsed since the end of the proceedings;
- 4) the position of the data subject in public life;
- 5) the conduct of data subject in past;
- 6) the public’s interest at the time of the de-referencing request;
- 7) the content and form of the publication in question;
- 8) the consequences of the publication for the data subject (Lamik 2020, 119; C-136/17, Paragraph 77).

In light of the above facts, the CJEU concluded that the prohibition on processing certain categories of sensitive personal data applied to search engine operators and highlighted that the balance between the fundamental rights of the data subject and the rights of potentially interested internet users must be assessed on a case-by-case basis.

In the judgment C-507/17, *Google LLC v CNIL*, the CJEU ruled on the territorial scope of the right to be forgotten. Under this judgment, the CJEU provided an answer to the question whether the right to be forgotten imposes obligations on Internet search engine operators outside the European Union, assuming that the data subject lives in the EU. The CJEU considered the possibility of global set a geographical boundary on a right to be forgotten, especially in the context of the fact that this right is inextricably linked to the borderless internet. The C-507/17 concerned a dispute between Google Inc. and CNIL, with regards to Google's refusal to comply with the CNIL's request to remove links from all versions of its search engine worldwide. Google argued that according to the regulations on the right to be forgotten, Google is obligated to remove only links that appear within search results conducted in the versions of its search engines with domains corresponding to the EU Member States. Moreover, Google suggested using geo-blocking to other domain extensions, a measure that would prevent the display of the links from showing

within searches carried out in France, regardless of the search engine domain used. Google appealed to the Council of State seeking to annul a EUR 100,000 fine imposed by CNIL. Due to the fact that the Council noted difficulties regarding the interpretation of the of Articles 12(b) and 14(a) of the Directive 95/46/EC, it referred several questions of interpretation to the CJEU for a preliminary ruling.³ In reaching its decision, beside the Directive 95/46/EC, the CJEU examined Article 17 of the GDPR, as well as *Google Spain* judgment. The most significant issue raised by the case was referred to the dilemma whether the EU data protection law on the right to be forgotten or to be more precise on de-referencing, should be interpreted to mean that a search engine operator is required to remove links on: all of the domain names used by its search engine so that the links at issue no longer appear or only in the versions corresponding to all Member States of the European Union or only on the version corresponding to the Member State of residence of the person that requests the de-referencing (C-507/17, Paragraph 43).

Supporting the arguments of Google, the CJEU concluded that in accordance with the EU Law search engine operators are not obligated to remove links on all the versions of its search engine worldwide. However, according to the ruling of the CJEU, search engine operators are required to remove all the links on all the versions in the EU regardless of where the request to de-reference originates in the EU. The CJEU noted that the Directive 95/46/EC and the GDPR do not indicate a territorial scope of the right to be forgotten beyond the Member States of the European Union nor did they intend to impose an obligation on search engine operators on de-referencing to include non-EU national versions of their search engines. The CJEU appeared to recognize the concern that an extraterritorial reach of the right to be forgotten wouldn't be in compliance with the fact that the legal systems of numerous non-EU States do not recognize the right to de-referencing. Regarding the geo-blocking technique used by Google, although the CJEU did not specifically mention this issue, it stated that that search engine operators are required to implement measures that would prevent or seriously discourage an internet user that conduct a search from one of the Member States to gain access to de-listed links when using a search engine version outside the European Union (C-507/17, Paragraph 73).

³ “Member States shall guarantee every data subject the right to obtain from the controller: ... (b) as appropriate the rectification, erasure or blocking of data the processing of which does not comply with the provisions of this Directive, in particular because of the incomplete or inaccurate nature of the data...” (Directive 95/46/EC, Article 12 (b)).

“Member States shall grant the data subject the right: ... (a) at least in the cases referred to in Article 7 (e) and (f), to object at any time on compelling legitimate grounds relating to his particular situation to the processing of data relating to him, save where otherwise provided by national legislation. Where there is a justified objection, the processing instigated by the controller may no longer involve those data” (Directive 95/46/EC, Article 14 (a)).

In the light of the above-mentioned considerations of the CJEU, it appeared that *Google LLC v CNIL* represents a triumph for Google and multinational big tech companies. However, Paragraph 72 of the judgment could neutralize Google's victory in this case by finding that EU law does not prohibit worldwide de-listing and that the Member States remain competent to order search engine operators to de-reference globally in certain circumstances. The CJEU acknowledged the competence of national authorities of Member States to balance the rights to privacy and the protection of personal data against the freedom of information, in the light of national standards of protection of fundamental rights, and, when appropriate, order a de-referencing at a global level. In order to create common standards regarding their competence to balance between the rights of data subjects and freedom of information, national authorities should cooperate with each other in accordance with the Articles 32, 33 and 34 of the GDPR, as part of cohesion policy.⁴ Therefore, in the light of the judgment, CNIL has the right to require from the search engine operator to remove links from all versions of the search engine if the protection of data subjects' rights is justified according to above mentioned standards.

The *Google LLC v CNIL* case posed a significant dilemma to the CJEU. If the CJEU observed the right to be forgotten in the context of global de-referencing that would ensure full protection of the right to privacy and data protection "at the risk of jeopardizing its legitimacy by encroaching on the sovereignty of third States in balancing fundamental rights" (Samonte 2019, 844). On the other hand, a regional approach that would guarantee EU residents the protection of the right to be forgotten only within the Union imposes regional legal boundaries to the protection and enjoyment of this right on the global boundaryless Internet. The fact that the CJEU ruled in favor of territorial limitation of the right to be forgotten and at the same time left open the possibility for the global enforcement of this right remains the above-mentioned dilemma unanswered.

Conclusion

In the light of the analyses of the concept of the right to be forgotten, it seems that the entire right was particularly misnamed. First of all, in the context of the new digital reality, interpretation of the right to be forgotten as a possibility to request to delete certain online data does not mean that they are really forgotten in the traditional sense. In other words, the information that a data subject requests to be de-linked from is not really deleted, due to the fact that it remains on the Internet. Search engines are only obligated to adjust their systems in the way that certain web

⁴ Articles 32, 33 and 34 of the GDPR are referring to the security issues of personal data: security of processing, notification of a personal data breach to the supervisory authority and communication of a personal data breach to the data subject.

pages wouldn't appear within search results based upon the search of a specific name. However, maybe instead of considering the concept of the right to be forgotten as misnamed, we should try to adjust the approach of its interpretation in accordance with new digital standards and try to be more flexible when it comes to the traditional meaning of the used phrase. After all, the focus of the right to be forgotten is not so much about forgetting and disappearing, as it reflects the concept of establishing precise legal standards related to the protection of our personal data.

This newly designed personal right is one more attempt to place control in hands of data subjects, and to raise awareness about being responsible when using digital technology and Internet. Certainly law cannot reform quickly as digital technology and Internet can develop, but having in mind core notions of individual autonomy while using as well as regulating Internet and the usage of digital technology in general, is one step closer to creating privacy friendly digital environment (Stojšić Dabetić 2020, 162).

According to the latest EU regulations, as well as the jurisprudence of the CJEU, the right to be forgotten should be considered as a fundamental human right which includes balancing the individual's right to data protection and the public's right to know. One of the most concerning elements of the right to be forgotten from the aspect of the CJEU case law is referring to the fact that privately-owned company, such as Google, is supposed to make the final call on the relevance of data from the aspect of public interest and what can be hidden from users. Thus, it is necessary to provide further detailed guidance to search engine operators with respect to the implementation of the right to be forgotten in a right-respectful manner, although some basic grounds are provided by the GDPR.

In addition, the CJEU introduces the implementation of the right to be forgotten by search engine operators through two stages. The first one is referring to the obligation of the operator to check whether the rights of the data subject prevail in the specific situation over the economic interest of the operator or the public's right to know. During the second stage, operators are obligated to determine the territorial scope of the right to be forgotten in connection with the judgment in the case of *Google v CNIL*. Even though, the CJEU did not state that right to be forgotten imposes obligations on search engine operators outside the European Union, we cannot ignore the fact that the Internet has no boundaries. Therefore, global problems require global solutions.

Protection of the privacy and personal data in the digital age is quite challenging. With respect to this, there is no effective legal remedy to cure a violation of privacy or human dignity in the digital domain. It's up to each member of the society to determine the limits of the power of informational self-determination of individuals on the Internet.

References

1. Castellano, Pere Simón. (2012), "The right to be forgotten under European Law: constitutional debate", *Lex Electronica* 16 (1): 1–30.
2. Criscione, Hunter. 2020. "Forgetting the Right to Be Forgotten: The Everlasting Negative Implications of a Right to Be Dereferenced on Global Freedom in the Wake of *Google v. CNIL*," *Pace International Law Review* 32 (2): 315-358
3. Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, OJ L 281, 23.11.1995, p. 31–50.
4. *GC and Others v Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*, Case C-136/17, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 24 September 2019, ECLI:EU:C:2019:773.
5. *Google LLC, successor in law to Google Inc. v Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 24 September 2019, Case C-507/17, ECLI identifier: ECLI:EU:C:2019:772.
6. *Google Spain SL and Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González*, Case C- 131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), 13 May 2014, ECLI:EU:C:2014:317.
7. Guadamuz, Andres. 2017. "Developing a Right to be Forgotten". In: *EU Internet Law*, eds. Synodinou, Tatiana-Eleni et al., 59-76, Springer.
8. Lamik, Wojciech. 2020. "Advancement of the Right to Be Forgotten - Analysis of the Judgment of the Court of Justice of the European Union of 24 September 2019 in the Case of *Google LLC versus Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés (CNIL) - C-507/17*," *European Journal of Privacy Law & Technologies (EJPLT)*, Special Issue: 113-123.
9. Lindsay, David. 2014. "Right to Be Forgotten in European Data Protection Law", in: *Emerging Challenges in Privacy Law: Comparative Perspectives*, eds. Witzleb Normann, et al., 290-337, Cambridge University Press.
10. Mayer-Schönberger, Viktor. 2009. *Delete: The virtue of forgetting in the digital age*, Princeton University Press, Princeton.
11. Mladenov, Marijana. 2013. „Zaštita prava na privatnost u praksi Evropskog suda za ljudska prava”, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* 47(3): 575-593.
12. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), OJ L 119, 4.5.2016, p. 1–88.

13. Royston, W. Samuel. 2016. "The Right to Be Forgotten: Comparing U.S. and European Approaches," *St. Mary's Law Journal* 48(2): 253-276.
14. Samonte, Mary. 2019. "Google v. CNIL: The Territorial Scope of the Right to Be Forgotten Under EU Law", *European Papers* 4(3): 839-851.
15. Stojšić Dabetić Jelena, 2020, Human dignity in the face of the usage of digital technology, *Yearbook Human rights protection The right to human dignity*, Provincial Protector of Citizens – Omubudsman, Institute of criminological and Sociological Research in Belgrade, Novi Sad, 157-167.
16. Tasar, Ali and Atas, Melike. 2020. "The Right to Be Forgotten under Protection of Personal Data Law" *GSI Articleletter* (23): 10-23.
17. Titiriga, Remus. 2018. "Right to Privacy & Right to Be Forgotten (on Internet): A New Reading of Gonzales Case," *Law Series of the Annals of the West University of Timisoara* 10 (1): 49-59.